

УДК: 930.253-021.414:657.92

*Віта Бойко, канд. іст. наук, старший дослідник
Український науково-дослідний інститут архівної справи
та документознавства, м. Київ*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ДОКУМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ В КОНТЕКСТІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ ЗА КАТЕГОРІЯМИ ЇХ ЦІННОСТІ

Анотація. Вперше зроблено спробу знайти вирішення актуальної практичної проблеми удосконалення Методики грошової оцінки документів НАФ на підставі гіпотетичної їх диференціації за категоріями цінності. Пропонується інноваційний підхід до побудови таблиці меж оцінки документів НАФ за категоріями цінності з 2009 по 2024 рік. За основу взято щорічне зростання ціни архівних документів із врахуванням індексу інфляції. Сформульовано припущення щодо необхідності емпіричного аналізу масивів історичних документів НАФ з метою коригування бальної системи їх оцінювання за критеріями Методики грошової оцінки документів Національного архівного фонду. У разі прийняття гіпотетичної конструкції врахування цінових показників архівних документів передбачається нормативний поділ документів НАФ за категоріями цінності.

Ключові слова: документи НАФ, грошова оцінка документів НАФ, категорії цінності архівних документів, ановані переліки унікальних документів, державні архіви.

В операційному плані заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року зазначено: «розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проекту постанови Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення Методики грошової оцінки документів Національного архівного фонду» [1]. Зазначена Методика грошової оцінки документів Національного архівного фонду [2] (далі – Методика) має застосовуватись для врахування вартості втрачених і переміщених у країну-агресора архівних документів. Починаючи з 2014 р., внаслідок збройної агресії російської федерації проти України втрачено контроль за збереженістю близько 2 млн документів Національного архівного фонду (далі – НАФ), що перебувають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим, та більш ніж 3,5 млн документів НАФ, що залишилися на тимчасово окупованих територіях у Донецькій, Луганській, Херсонській та Запорізькій областях. Важливість грошової оцінки документів НАФ посилюється через необхідність врахування вартості архівних документів, втрачених у результаті широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Як зазначив Голова Державної архівної служби України (Укрдержархів) Анатолій Хромов у своєму виступі 05 вересня 2024 р. на презентації ініціатив зі збереження культурної спадщини, «втрати від початку повномасштабного вторгнення

(російської федерації) становить 0,3% НАФ. У перспективі після перевіряння наявності на деокупованих територіях ця цифра може зрости до 1,5 %» [3].

У 2024 р. вийшла стаття «Грошове оцінювання архівних документів як метод визначення їх ціннісних категорій» [4]. У статті зазначено, що на підставі зробленого дослідження масивів документів НАФ пропонується внести зміни до Методики. Про які пропозиції йдеться? Власне до критеріїв оцінки самої Методики особливих заперечень немає. Але визнаючи легітимними результати викладених у статті досліджень щодо диференціації документів НАФ за категоріями цінності і ранжування їх за грошовими оцінками, виявляються певні розбіжності в результатах грошової оцінки документів НАФ. Як вираховувались межі інтервалів цін у Методиці не вказано. Збільшення у 10, 2, 5 разів у різних позиціях інтервалів не обґрунтоване. За свідченнями авторів Методики, оскільки досвіду оцінювання архівних документів ще не було, такі розрахунки робилися за аналогією з цінами архівних документів на закордонних аукціонах.

У 2008 р. була затверджена Методика віднесення документів Національного архівного фонду до унікальних [5]. Фактично масово в державних архівах почали використовувати цю Методику тільки з 2009 р., коли в анотованих переліках унікальних документів НАФ у позиції 15 було зафіксовано вимогу щодо відомостей про страхування. Зрозуміло, через об'єктивні причини, головною з яких була відсутність у державних архівах коштів, страхування унікальних документів не здійснювалося. Натомість в анотованих переліках у позиції 16 було вказано вираховувану за допомогою Методики вартість архівного документа [6]. Деякі державні архіви надали акти грошової оцінки документів НАФ. Саме ці відомості уможливили аналіз масиву архівних документів за їх грошовою оцінкою і ранжування за мірою збільшення грошової оцінки.

Розглянемо деякі грошові оцінки, зроблені різними державними архівами за Методикою. Наприклад, відомості про грошове оцінювання документів XV століття, внесені до анотованих переліків Центрального державного історичного архіву у м. Львів (ІЦІАЛ України). Ці документи вже за датами створення мають бути визнані як унікальні. У протоколах Центральної експертно-перевірної комісії Укрдержархіву від 28.12.2016, 19.07.2018, 19.04.2019 надано інформацію щодо анотованих переліків унікальних документів XV ст. і їх грошову оцінку. Оцінка знаходиться переважно у межах від 7 до 20 тисяч гривень. Чому такі незначні суми? На нашу думку, через те, що в Методиці віднесення документів НАФ до унікальних у розділі IV «Описування унікальних документів в анотованому переліку» зафіксовано: «У графі 14 “Відомості про страхування” зазначають найменування і місцезнаходження (юридична адреса) страхової компанії, номер і дату страхового поліса». Виходячи з норм страхування документів НАФ і міжнародної

практики страхування архівних документів, страхова сума документа повинна перевищувати верхню межу його ймовірної аукціонної ціни. Такий принцип страхування прийнятний в Україні в разі надання документів НАФ у тимчасове користування або реставрування за межами постійного зберігання в державному архіві [7]. У главі 9 розділу V «Страхування архівних документів» Правил роботи архівних установ України [8] зазначено, що документи НАФ, віднесені до унікальних, після погодження ЦЕПК Укрдержархіву анотованого переліку унікальних документів НАФ і внесення їх до Державного реєстру національного культурного надбання, підлягають обов'язковому страхуванню їх власниками. Там само зафіксовано, що страхова ціна документів визначається на підставі їх грошової оцінки, а страхова ціна повинна перевищувати верхню межу аукціонної ціни для відповідної категорії цінності архівних документів. Така страхова сума може збільшуватись у 1,5 рази. Тобто, під час укладення страхового договору (страхового полісу) державний архів має сплатити 0,7–2 % від загальної страхової суми. Оскільки ЦДІАЛ України володіє переважною кількістю документів XV ст., то їх оцінювання було мінімальним. Зрозуміло, що у разі реального оцінювання унікальних документів під час їх страхування коштувало б державному архіву значної суми, якої він не має. З іншого боку, визначення реальної оцінки потребує деякого збільшення оцінки документів НАФ, створених до XVI століття. Зараз цей показник у Примірній шкалі оцінок документів НАФ у Методиці становить 10 балів. Можливо, що реально його можна збільшити до 20 балів. Потребують перегляду і деякі інші кількісні оцінки за критеріями у Примірній шкалі оцінок документів НАФ Методики. Тобто є необхідність здійснення ретельного емпіричного дослідження бальної системи оцінювання документів НАФ за критеріями Методики.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2024 р. № 1349-р. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.06.2025).
2. Методика грошової оцінки документів Національного архівного фонду. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0692-05> (дата звернення: 03.06.2025).
3. Анатолій Хромов на презентації ініціатив зі збереження культурної спадщини. *Державна архівна система України*. *Офіційний вебпортал органу виконавчої влади*. URL: <https://archives.gov.ua/ua/2024/09/09/анатолій-хромов-на-презентації-ініці/> (дата звернення: 03.06.2025).
4. Бойко В. Ф. Грошове оцінювання архівних документів як метод визначення їх ціннісних категорій. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2024. № 3. С. 122–144.

5. Про затвердження методики віднесення документів Національного архівного фонду до унікальних. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1148-16#Text> (дата звернення: 03.06.2025).

6. ЦДАВО України. Ф. 14. Оп. 9. Спр. 838 Анотовані переліки унікальних документів Національного архівного фонду, що зберігаються у державних архівах, центральних державних архівах, державних архівах областей, міста Києва за 2009 рік. 108 арк.

7. Методичні рекомендації зі страхування документів НАФ їх власниками або уповноваженими ними юридичними чи фізичними особами / уклад. С. Г. Кулешов. Київ, 2011. 37 с.

8. Правила роботи архівних установ України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13> (дата звернення: 03.06.2025).

УДК: 004.056:[003.1-028.27:930.25

*Людмила Дідух, канд. іст. наук,
Володимир Міхалко, канд. техн. наук, доцент
Український науково-дослідний інститут архівної справи
та документознавства, м. Київ*

ВЛАСТИВОСТІ ЛОКАЛЬНИХ СЕРВЕРІВ ТА СИСТЕМ ЗБЕРІГАННЯ ДАНИХ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ВІДМОВОСТІЙКОГО СХОВИЩА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

Анотація. Окреслено перспективи застосування державними архівами України локальних серверів та систем зберігання даних з метою створення відмовостійкого сховища архівних документів в електронній формі. Описано загальні особливості, переваги та недоліки локальних серверів та систем зберігання даних.

Ключові слова: локальний сервер, система зберігання даних, архівні документи в електронній формі, серверне обладнання, архівна установа.

Одне із ключових завдань реалізації операційної цілі із захисту архівів та їх ресурсів у контексті виконання стратегічної цілі щодо цифровізації сфери архівної справи та забезпечення її відповідності інформаційним потребам суспільства, поставленим у Стратегії захисту документальної спадщини, як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року, та затвердженому операційному плані заходів з її реалізації, є створення відмовостійкого (централізованого) сховища архівних електронних документів (а також інших документів в електронній формі) відповідно до кращих світових практик, зокрема країн ЄС [1]. Для створення такого сховища можуть бути використані властивості локальних серверів та систем зберігання даних.